

Δημιουργία και οικολογικό πρόβλημα στην Ορθόδοξη Θεολογία (2ο Μέρος)

/ [Πεμπτούσια](#)

Η θεολογία της δημιουργίας αποκαλύπτει ακόμη τήν τριαδικότητα του Θεού μέσα από τα κείμενα της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης. Ο Πατήρ είναι παραστατικά η πηγή και η αιτία των πάντων, ο Λόγος, η ένυπόστατη σοφία του Θεού, είναι η συνεκτική δύναμη των όντων και το Άγιο Πνεύμα, η ένυπόστατη Ζωή, είναι η ζωοποιητική πνοή της δημιουργίας. Ολόκληρη η Αγία Τριάδα αποτυπώνεται σε ολόκληρη την κτίση. Η αναλογική ύπαρξη των ποιοτήτων της δημιουργίας, όπως η ζωή, η σοφία και η συνεκτική δύναμη στον άνθρωπο και τον κόσμο, μαρτυρούν τη σχέση τους με τον Τριαδικό Θεό.

Γ'. Άνθρωπος και Δημιουργία μετά την πτώση.

Η πτώση του ανθρώπου είναι, κατά τη βιβλική ερμηνεία, πτώση και της κτίσεως, που συστεγάζει και συνωδίνει μαζί του. Η άποψη αυτή εξηγεί τη βασική διδασκαλία της Εκκλησίας για την ολότητα της δημιουργίας που κατευθύνεται συλλογικά

στην προοπτική της τελειώσεως. Άνθρωπος και κόσμος, λοιπόν, δεν χωρίζονται στο σχέδιο της δημιουργίας, γι' αυτό και κεντρική ευθύνη της ανθρωπότητας είναι η διατήρηση της αγαθής σχέσεως της με τον κόσμο.

Η παραμονή του ανθρώπου στην κατάσταση της πτώσεως παρατείνει επικίνδυνα τη χρονική διάρκεια της πτώσεως του κόσμου και συμβάλλει στη φθορά και την εξαχρείωσή του. Από την πλευρά του πάλι ο κόσμος ως περιβάλλον του ανθρώπου όχι μόνο συμμερίζεται και ακολουθεί την πορεία του, αλλά και εκφράζει τον άνθρωπο και τον επηρεάζει με τον τρόπο του. Η σχέση αυτή πέρα από την κοσμολογική της σημασία έχει και σημασία ηθική. Η πτώση, λοιπόν, δεν αλλοίωσε μόνο οντολογικά και ηθικά τον άνθρωπο, αλλά και αυτό το φυσικό περιβάλλον του. Το «καλόν λίαν» της δημιουργίας αλλοιώθηκε πρωτογενώς στον άνθρωπο και μέσω αυτού, ως φθορά, εξαχρείωση και θάνατος πέρασε και σε ολόκληρη την κτίση.

Η αδυναμία του ανθρώπου να επικοινωνήσει με το περιβάλλον του δεν οφείλεται τόσο στην εχθρότητα του περιβάλλοντος όσο στους εσωτερικούς φόβους του ανθρώπου από την απειλή του θανάτου. Αυτοί οι φόβοι αποπροσανατολίζουν την ανθρώπινη ύπαρξη από την πίστη στην πρόνοια του Θεού και δημιουργούν συναισθήματα ανασφάλειας και αβεβαιότητας. Χωρίς την πίστη, που τροφοδοτεί η βεβαιότητα της σχέσεως πλάσματος και Πλάστη, η δημιουργικότητα του ανθρώπου κυριαρχείται από την ιδιοτέλεια και το φόβο. Στα συναισθήματα αυτά πρέπει να αναζητηθεί όχι μόνο η κατάχρηση, η αλόγιστη σπατάλη των φυσικών αγαθών ή η προνομακική τους χρήση από λίγους ανθρώπους, αλλά και η απίστευτη σκληρότητα στις περιοχές της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής εκμεταλλεύσεως.

Η επιστροφή του ανθρώπου στο κατ' εικόνα είναι η μόνη διέξοδος από τον κύκλο του παραλόγου της πτώσεως, που δημιουργεί τις ψευδαισθήσεις της ανασφάλειας και παρωθεί τον άνθρωπο στη διεκδίκηση δυνάμεως και αγαθών. Τίποτε στη δημιουργία δεν είναι οριστικά τελικό και απόλυτο. Και η δύναμη, και ο πλούτος, και η φτώχεια, και τα προνόμια και η δόξα του κόσμου είναι σχετικά και μεταβαλλόμενα. Στην ίδια φθορά υπόκειται και ο χρόνος και ο χώρος. Γι' αυτό μια ουσιαστική υπέρβαση της φθοράς πρέπει να είναι και υπέρβαση της σχετικότητας του κόσμου, για την ανασύνδεση της εικόνας με το πρωτότυπο.

Η υπέρβαση αυτή, κατά τη διδασκαλία της Εκκλησίας, θεωρήθηκε ως η κατ' εξοχήν δυνατότητα του ανθρώπου να επιστρέψει στην κατάσταση του κατ' εικόνα. Είναι μια ηρωική κίνηση που αποδέχεται ως μέτρο ζωής τη μεσότητα, την αποδέσμευση από τα περιττά και τον περιορισμό στα αναγκαία. Μια τέτοια υπέρβαση εκπροσωπεί στην παράδοση της Εκκλησίας μας η μοναστική ζωή, που μέσα από την άσκηση και τη νέκρωση του «εγώ» δίνει το πλαίσιο για την ανάδυση της αυθεντικής κοινωνικότητας στην επικοινωνία με τους «άλλους» και ολόκληρη

την κτίση. Η κίνηση αυτή ξεκινά από την αυτογνωσία και είναι αρχικά συμφιλίωση του ανθρώπου με τον εαυτό του και στη συνέχεια συμφιλίωση με το συνάνθρωπο και το περιβάλλον. Στις βιογραφίες των ασκητών της έρημου του Σινά, του Αγίου Όρους και της παγωμένης στέππας πέρα από τον Βόλγα, πολύ συχνά άγρια θηρία υπηρετούν και διαλέγονται με τον τρόπο τους με τους μοναχούς.

Εδώ διαφαίνεται μία από τις πιο βασικές θέσεις της ορθόδοξης θεολογίας. Η συμφιλίωση του ανθρώπου με τη φύση αποκαθιστά τις ταραγμένες σχέσεις τους και δημιουργεί προϋποθέσεις κοινωνικότητας, εκεί που πριν κυριαρχούσε η εχθρότητα και η αγριότητα. Στην προοπτική αυτή λειτουργεί το μυστήριο της Εκκλησίας που αγκαλιάζει, ορατά και αόρατα, λογικά και άλογα σε μια υπερλογική ενότητα. Εδώ εξαγιαάζεται άνθρωπος και κτίση σ' έναν εκκλησιασμό του κόσμου, που δένει το πνεύμα με την ύλη, για να την πνευματοποιήσει κι αυτήν τελικά. Μοναδική, λοιπόν, δυνατότητα συμφιλιώσεως του ανθρώπου με τη δημιουργία προσφέρει το μυστήριο της Εκκλησίας, όπου ο Παράκλητος χαριτώνει με τις πνευματικές δωρεές την πτωχεύσασαν φύσιν. Στην Εκκλησία, αυτή τη Θεανθρώπινη και κοσμική συνάντηση, η ευχαριστιακή κοινωνία οικοδομεί αυθεντική κοινωνικό-τητα κι αυτή με τη σειρά της απομακρύνει τα στοιχεία της πτώσεως και ενοποιεί τα διεστώτα. Κατά βάθος, λοιπόν, χρειάζεται εξανθρωπισμός του ανθρώπου, και αυτός είναι αδύνατος έξω από τη σχέση του με τον Θεό. Μια τέτοια σχέση θα απαλύνει και θα ημερώσει την αγριότητα της πεπτωκυίας φύσεως και θα μεταβάλει τον άνθρωπο από δυνάστη της δημιουργίας

σε προνοητή της και συνδημιουργό του Δημιουργού.

Δ'. Επιστήμη, θρησκεία και οικολογικό πρόβλημα.

Οι θεολογικές θέσεις που παρουσιάστηκαν πιο πάνω, με τη μεγαλύτερη δυνατή συντομία, επισημαίνουν το οικολογικό πρόβλημα και ταυτόχρονα εντοπίζουν την αιτία του. Στα ίδια τελικά συμπεράσματα φαίνεται να οδηγείται και η σύγχρονη επιστημονική γνώση, που εκτιμά με σοβαρότητα σε μακροκοινωνική διάσταση τις απειλές από τη ρύπανση του περιβάλλοντος. Η πρόσφατη διαπίστωση της γεωμετρικής προόδου της ρυπάνσεως, πολλαπλασιάζει τις συνέπειες της σε ελάχιστα χρόνια και αφήνει να φανεί μια πραγματική αγωνία των ειδικών για την τύχη της ανθρωπότητας λίγο μετά την ανατολή του 21ου αιώνα.

Η φιλοσοφική θεώρηση των αρχών του ηλεκτρομαγνητισμού είναι σήμερα απόλυτα αποδεκτή από τις Φυσικές Επιστήμες και δίνει ανάλογο περιεχόμενο στην εναλλαγή των περιόδων της ανθρωπότητας. Η Παρατήρηση, το Πείραμα, το Αποτέλεσμα, τα Συμπέρασμα και ο Νόμος εκπροσωπούν για τους ειδικούς μια πορεία που καταλήγει στο οικολογικό αδιέξοδο. Έτσι η Παρατήρηση είναι η πρώτη ιστορική περίοδος της αναζητήσεως λύσεων στα ανθρώπινα προβλήματα. Το Πείραμα συνδέεται με την εποχή των προσπαθειών για λύσεις. Το Αποτέλεσμα αντιστοιχεί στις πρώτες εμπειρίες από τη διαπίστωση των κινδύνων. Το Συμπέρασμα αναφέρεται στην κρίση του πολιτισμού από την παράχρηση του περιβάλλοντος και τέλος ο Νόμος θέτει φραγμούς στην καταλυτική φθορά της κοσμικής τάξεως.

Ο Νόμος, λοιπόν, εκπροσωπεί στις μέρες μας μια σειρά προτάσεων που προέρχονται από τον τεχνολογικό χώρο και επιθυμούν την αναστολή της διευρύνσεως της τρύπας του όζοντος, τη μείωση της όξινης βροχής, τον περιορισμό του φαινομένου του θερμοκηπίου, τη μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα, το σοβαρό περιορισμό των πυρηνικών εργοστασίων. Όλα αυτά συνοδεύονται από προτάσεις για ανάπτυξη ήπιων μορφών ενέργειας, όπως ο άνεμος και ο ήλιος, για αναδασώσεις εκτεταμένων περιοχών, για μηχανισμούς διεθνούς ελέγχου του πλούτου που ρυπαίνει και της αυθαιρεσίας που υποκρύπτει μέσα του.

Η κίνηση αυτή επισημαίνει τα πραγματικά μεγέθη της βιομηχανικής αλλοτριώσεως και υποδεικνύει και πάλι αυτό που η θρησκευτική συνείδηση αποκάλυψε ως κεντρικό αίτιο· την ανθρώπινη αλλοτρίωση. Μια τέτοια σύγκλιση απόψεων φέρνει την επιστημονική έρευνα κοντά στη θρησκευτική αγωνία και αποκαλύπτει τη βαθιά σχέση Θρησκείας και Επιστήμης.

Πηγή: «Άνθρωπος και περιβάλλον»-Δοκίμια για τη σχέση του ανθρώπου με τον περιβάλλοντα κόσμο. Ι. και Σταυροπηγιακή Μονή Αγίου Νεοφύτου -Πάφος 1994, σ. 11-23